

สภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย
PROBLEMS WITH SCHOOL OPERATIONS OF BUDDHIST-ORIENTED SCHOOL PROJECTS
UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE NONG KHAI

วชิรดล คำศิริรักษ์

Wachiradon Khumsiruk

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย หนองคาย 43000

The Secondary Educational Service Area Office Nong Khai, Nong Khai 43000, Thailand

*Corresponding author: E-mail: wachiradon69@gmail.com

รับบทความ 7 มีนาคม 2565 แก้ไขบทความ 19 กรกฎาคม 2565 ตอรับบทความ 3 สิงหาคม 2565 เผยแพร่บทความ กรกฎาคม 2566

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพปัญหาและเปรียบเทียบการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย จำนวน 296 คน โดยพิจารณากำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถามมีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.978 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มด้วยการทดสอบ ที่วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ

ผลการศึกษา พบว่า 1) สภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($X = 3.27$) และ 2) ผลการเปรียบเทียบสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่อยู่ในโรงเรียนขนาดต่างกัน พบว่า โดยภาพรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ, มัธยมศึกษา

ABSTRACT

The purposes of this research were to examine problems and compare school operations of Buddhist-oriented school projects in schools under the Secondary Educational Service Area Office Nong Khai, as perceived by school administrators, and teachers. The sample group consisted of school administrators and teachers from schools under the Secondary Educational Service Area Office Nong Khai, yielding a total of 296 participants. The sample size was determined through the Krejcie and Morgan formula table. The instrument for data collection was a set of questionnaires with the reliability of 0.978. The statistics for data analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test, One-Way ANOVA, and Scheffe's paired comparison method.

The findings revealed that: 1) The school operation problems of Buddhist-oriented school projects in schools under the Secondary Educational Service Area Office Nong Khai were overall at a moderate level ($X = 3.27$), and 2) The school operation problems of Buddhist-oriented school projects in schools under the Secondary Educational Service Area Office Nong Khai according to administrators and teachers' opinions from different positions overall showed differences at the .01 level of significance, whereas, in terms of school sizes, there were no differences.

Keywords: Buddhist-Oriented School Projects, Secondary Schools

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์สังคมและวัฒนธรรมที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนับวันยิ่งทวีความวิกฤติและรากเหง้าของวัฒนธรรม ถูกทำลายจนส่งผลกับชีวิตของคนในสังคมตลอดความเป็นอยู่ไม่มีความปลอดภัย พฤติกรรมของผู้คนก็มีความเบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานที่เคยยึดถือปฏิบัติและมีค่านิยมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ส่งผลต่อสังคมทำให้เกิด ปัญหาสังคมเป็นวงกว้างที่ทำให้ต้องแก้ไขอย่างเป็นกระบวนการ พฤติกรรมที่เป็นปัญหามีหลากหลายลักษณะ ล้วนแล้วเกิดจากตัวบุคคล ครอบครัว สังคมและสภาพแวดล้อม ส่งผลให้ลักษณะทางอารมณ์รุนแรง (ปัญจนานฎ วรวิพัฒน์ชัย, 2563, ออนไลน์) อีกทั้งวิกฤติการระบาดของโรคอุบัติใหม่ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อคนทั้งโลกทั้งในด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง อย่างไม่เคยมีมาก่อน ทำให้เกิดความหวาดหวั่น วิตกกังวลว่าวุ่นใจได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ประกอบกับมาตรการสำคัญที่ให้เว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) และอยู่แต่ในที่พักอาศัย ทำให้เกิดความปั่นป่วนทางสังคมและเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น เมื่อร่วมกับระยะเวลาที่ยืดเยื้อยาวนานในการจัดการเพื่อให้พ้นวิกฤตแล้วค่อย ๆ กลับมาดำเนินชีวิตตามปกติได้นั้น ซึ่งก็จะต้องยืดเยื้อออกไปอีกนาน จนกว่าจะมีวัคซีนที่สามารถนำมาใช้ได้เพียงพอกับคนทั้งประเทศ ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ต้องตกอยู่ใน ภาวะความเครียด ความหวาดหวั่น ความเหนื่อยล้าและสะสม จนกลายเป็นภาวะของความท้อแท้ใจ และอาจนำมาสู่ภาวะซึมเศร้า ความสิ้นหวังและการฆ่าตัวตายได้ในที่สุด (อรอุมา รัตนบรรณกิจ, 2564 หน้า 1) ทำให้วิถีชีวิตของเด็กและวัยรุ่นต้องเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เด็กจำนวนหนึ่งอาจไม่สามารถปรับตัวกับการเรียนรู้รูปแบบใหม่ได้จนเกิดผลกระทบต่อการเรียนและการพัฒนาการได้หลายด้าน ทั้งผลกระทบที่มีต่อผู้ปกครองและครอบครัวก็ทำให้การเลี้ยงดูทำได้ไม่เต็มศักยภาพ ไม่สามารถใช้เวลาที่มคุณภาพกับเด็กได้เพียงพอ ปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปจากการเจ็บป่วย การเว้นระยะห่างทางสังคม การงดกิจกรรมนอกบ้าน และการสวมหน้ากากอนามัย สำหรับในเด็กวัยรุ่นนั้น พบว่า มีความเครียดสูงมากขึ้น เข้าสังคมลดลง ติดจอและเกมออนไลน์มากขึ้น ปัญหาทะเลาะเบาะแว้งและความรุนแรงในครอบครัว จนนำไปสู่ปัญหาสุขภาพจิตและการฆ่าตัวตายในบางรายอีกด้วย (ยุนิเชฟ, 2564, ออนไลน์)

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา การศึกษาไทยต้องประสบกับสถานการณ์วิกฤติที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน และเป็นวิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลก นั่นคือสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้การศึกษาไทยต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนในช่วงเวลาวิกฤตินี้จากการเรียนในห้องเรียนเป็นการเรียนในรูปแบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมและการเรียนการสอนแบบออนไลน์ในทุกระดับของการศึกษา ถือว่าเป็นการทำลายต่อระบบการศึกษาของประเทศไทยอย่างยิ่ง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564, หน้า 19) สถานศึกษามีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียน โดยการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ในมาตรา 6 และมาตรา 8 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กล่าวถึงการให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 5) จึงเป็นการเปิดโอกาสให้สถาบันศาสนา วัด และชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาในการทำงานที่ร่วมมือกันของทุกฝ่าย ทั้งบ้าน วัด โรงเรียน โดยมีโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบหลัก นอกจากนี้การศึกษายังเป็นรากฐานที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า และแก้ไขปัญหาสังคม เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ตลอดช่วงชีวิต ตั้งแต่การวางรากฐานพัฒนาการของชีวิต การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถที่จะดำรงชีวิต สามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและร่วมเป็นพลังสร้างสรรค์การพัฒนาประเทศได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542, หน้า 1) เครือข่ายภาคราชการและภาคประชาคม 84 องค์กรได้มีการรวมตัวกันจัดการประชุมเพื่อหาแนวทางในการปลูกจิตสำนึกในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชนในการแก้ไขปัญหาการทุจริต การเสริมสร้างคุณธรรม ความตระหนักสำนึกในคุณค่าคุณธรรมและวิถีประชาธิปไตย ความสมานฉันท์ และสันติวิธีเพื่อนำมาซึ่งสันติสุข ส่งผลให้กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดทิศทางการปฏิรูปการศึกษาในปี พ.ศ. 2550 โดยเน้นนโยบาย “คุณธรรม นำความรู้” ในการจัดการศึกษาพัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานกระบวนการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2549, หน้า 6) ซึ่งการศึกษาไทยในปัจจุบันยังไม่สามารถช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความประพฤติที่ดีงามและมีวินัยในตนเองได้ อีกทั้งผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาแล้ว ก็ไม่สามารถเป็นพลเมืองที่มีค่านิยม และมีคุณสมบัติที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญได้ (พระธรรมปิฎก, 2541, หน้า 12-13) นอกจากนี้การจัดการศึกษาของไทยส่วนใหญ่ไม่เพียงแต่การเรียนรู้จากชีวิต แต่ยังละเลยการพัฒนาจิตใจ กลับมุ่งเน้นที่วิชาการ ความฉลาดทางสติปัญญา และการเอาชนะทางการเรียน จนเกิดผลเสียตามมานับประการ สังคมจะมีสันติสุขได้นั้นจะต้องเป็นสังคมที่มีคุณธรรม (รัชกุล ปฐมทศพร, 2547, หน้า 20-21) ดังนั้น จึงควรจะมีการสร้างระบบสุขภาพที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์ ระบบการศึกษาที่ใช้คุณธรรมนำความรู้พัฒนา ระบบการทำงานแบบบูรณาการ

การปฏิรูปการเรียนรู้ไปสู่การเรียนรู้ที่ดีหรือการเรียนรู้ในอุดมคตินั้นควรจะมีการเจริญสติเจริญสมาธิเจริญปัญญา เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งด้วย (ประเวศ วะสี, 2550, หน้า 2) อีกทั้งประเทศไทยนั้นเป็นเมืองพุทธ มีศาสนาพุทธ เป็นศาสนาประจำชาติ และประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทย ได้รับการกล่อมเกลามาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ยุคแรกของประเทศชาติไทย จนกล่าวได้ว่าวิถีพุทธ คือ วิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่ จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนัก และให้การยอมรับ ด้วยคุณค่าอันอันันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรมและระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการให้การศึกษาพัฒนาผู้เรียนทุกวัย และเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดให้มีคุณสมบัติของการเป็นคนดีเก่งมีความสุขอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายแท้ของพุทธธรรมอยู่แล้วให้มีความชัดเจนขึ้นโดยผ่านการดำเนินงานของ “โรงเรียนวิถีพุทธ” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2548, หน้า 18-20)

โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เป็นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ จุดเน้นโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนาการ “กิน อยู่ ดู ฟัง” เป็น มี ปัญญา เข้าใจในคุณค่าแท้ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรการพัฒนาโดยเน้นการจัดสภาพทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามลักษณะแห่งปัญญาวัฒนธรรม 4 ประการ คือ การอยู่ใกล้ชิดคนดี การเอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี การมีระบบการคิดวิเคราะห์ พิจารณาหาเหตุผลที่ดีอย่างถูกวิธีและความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546, หน้า 1-5) โรงเรียนวิถีพุทธจึงเป็นนวัตกรรมการจัดการศึกษารูปแบบหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ ที่นำหลักพระพุทธธรรมให้ย้อนกลับมาบ่มบพาทในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวมโดยมีองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตาม ศักยภาพเป็นคนดีคนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขและในด้านการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำเอกสารแนวทางการดำเนินงานโรงเรียน วิถีพุทธ เพื่อให้ผู้บริหาร สถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียนการจัดการสภาพโรงเรียนวิถีพุทธทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์และด้านการบริหารจัดการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 4) การดำเนินกิจกรรมด้านวิถีพุทธในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ หรือหน่วยงานต่าง ๆ เป็นการพัฒนาวิตถุบุคคลให้ถึงความสมบูรณ์และสร้างสรรค์อารยะธรรมที่ส่งเสริมให้ระบบ ความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งเจริญงอกงามไปในวิถีทางที่เกื้อกูลกันยิ่งขึ้น ๆ การศึกษาที่แท้ คือ การพัฒนา ชีวิตบุคคลให้สมบูรณ์พร้อมไปด้วยกันกับการสร้างสรรค์อารยะธรรมที่ยั่งยืน นักการศึกษาที่ยึดมั่นในหลักของวิถีพุทธ ด้านพระพุทธศาสนา ก็พยายามพิจารณาตรวจสอบปัญหาต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด ใช้หลักศาสนานำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษา เราก็เริ่มเห็นปัญหาและสาเหตุแห่งปัญหาอย่างชัดเจนว่า การศึกษาที่ขาดดุลยภาพเป็นสาเหตุแห่งวิกฤตการณ์ในด้านต่าง ๆ จึงได้หันกลับมาพิจารณากันว่า การจัดการเรียนการสอนในอนาคตมีความจำเป็นต้องสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นจึงมีความเห็นพ้องกันว่าควรจะต้องปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน โดยได้นำเอาหลักการของพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน ในด้านการเรียนการสอนโดยมุ่งส่งเสริมกิจกรรมด้านวิถีพุทธ ด้วยตั้งความหวังร่วมกันว่าการจัดการเรียนการสอนด้านวิถีพุทธอันมีพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน เพราะพระพุทธศาสนาเหมาะสมอย่างยิ่งกับสังคมไทย ก็จะทำให้เกิดดุลยภาพแห่งการศึกษา และการพัฒนาสังคมเพราะพระพุทธศาสนาในส่วนของวิถีพุทธ มีหลักธรรมที่แน่นอนเป็นหลักในการดำเนินชีวิต เช่น ศีล 5 ก็ควบคุมการดำรงชีวิตของแต่ละบุคคลและเชื่อมั่นว่าการศึกษาที่สมดุลและการพัฒนาที่สมบูรณ์ เช่นนี้จะปละบังเกิดให้เกิดสังคมที่ปกติสุขที่ มนุษย์ สัตว์ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม จะอยู่ร่วมกัน และพึงพาอาศัยกันด้วยสันติ บนพื้นฐานแห่งความเมตตาธรรม อันเป็นแกนนำแห่งสัมพันธ์ภาพที่ไร้พรมแดนเพราะอาศัยหลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทาง นำมาซึ่งสุขของสรรพสิ่งทั้งปวง การศึกษาตามแนววิถีพุทธที่มุ่งเน้นหลักพระพุทธศาสนาเป็นการศึกษา ระบบกัลยาณมิตรระหว่างครูกับศิษย์ ซึ่งในปัจจุบันครูกับศิษย์มีความปฏิสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ ห่างกัน มาก ครูทำหน้าที่เพียงบรรยาย (สัปทายก) แล้วก็จะออกไป (พระมหาวิชาญ สุวิฑโน (บัวบานและเกษม แสงนันท, 2562, หน้า 10)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดโรงเรียนรูปแบบใหม่ เป็นนโยบายและทิศทางในการพัฒนาการศึกษา ซึ่งส่งผลต่อเนื่อง ไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกแห่ง ต้องดำเนินการพัฒนาโรงเรียนรูปแบบใหม่ในระดับโรงเรียนจากการวิเคราะห์ข้อมูลการกำกับติดตามและนิเทศการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย พบว่า โรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ มีสถานศึกษาสมัครเข้าร่วมทั้งสิ้น 31 แห่ง ผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธระดับทั่วไป จำนวน 16 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 51.61, ระดับชั้นนำ จำนวน 15 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 48.38 และ ระดับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จำนวน 1 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 3.22 การดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนย่อมมีปัญหาใน

ด้านต่าง ๆ เช่น การเตรียมบุคลากร การกำหนดเป้าหมาย จัดสภาพและองค์ประกอบการดำเนินการปัจจัยต่าง ๆ ยังขาดการสนับสนุน และการให้ความร่วมมือจากบุคคลในองค์กร จากหมู่บ้านและชุมชน การกำกับ ติดตามดูแลผลการดำเนินงาน สนับสนุน การปรับปรุงและพัฒนาไม่มีความต่อเนื่อง การดำเนินงานของผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการวางแผน การนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนา สถานศึกษาให้มีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น รวมทั้งเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เพื่อสะท้อนให้ทราบถึงผลการดำเนินงาน (วชิรดิล คำศิริรักษ์, 2565, หน้า 1)

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ ว่ามีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับใด ด้านใดบ้าง และสภาพการดำเนินงานที่ผ่านมาได้ดำเนินงานครบถ้วนตามองค์ประกอบและตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อนำข้อมูลจากการศึกษาไปเป็นแนวทางในการพัฒนา ส่งเสริม และปรับปรุงแก้ไข การบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของเขตพื้นที่การศึกษาให้มีความก้าวหน้า และมีประสิทธิภาพต่อไป

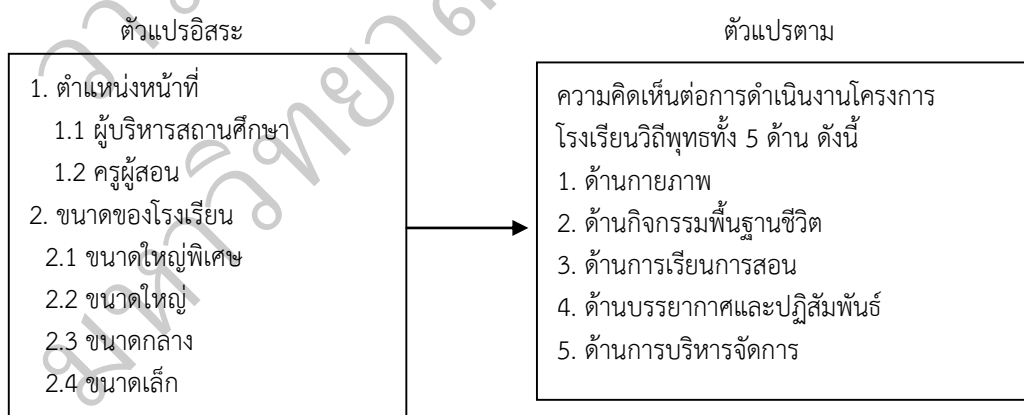
ความมุ่งหมายของการวิจัย

การศึกษาสภาพการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย โดยผู้วิจัยมีความมุ่งหมายในการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ และขนาดโรงเรียน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาทบทวนแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการเกี่ยวกับสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย โดยจำแนกเป็น 5 ด้าน ตามแนวคิดของสำนักพัฒนาวัตกรรมการจัดการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ แสดงได้ดังภาพ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย เรื่อง สภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 31 โรงเรียน มีจำนวนผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 31 คน

ข้าราชการครู จำนวน 1,018 คน พนักงานราชการ จำนวน 59 คน และครูอัตราจ้าง จำนวน 25 คน รวมทั้งสิ้น 1,133 คน (กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย, 2565, หน้า 10)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย โดยผู้ศึกษาพิจารณากำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Robert V. Krejcie and Eayle W. Morgan, 1970, pp. 607-610) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 296 คน จากนั้นกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารสถานศึกษาครูผู้สอนโดยวิธีการเทียบสัดส่วนตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละโรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การศึกษาเพื่อศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน เป็น ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ประกอบด้วย 5 ด้าน ๆ ละ 10 ข้อ รวม 50 ข้อ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.978 และมีค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ 0.22-0.93

วิธีรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้ นำแบบสอบถามที่ผ่านการพัฒนาและปรับปรุงจนมีความสมบูรณ์พร้อมทั้งนำหนังสือขออนุญาตในการเก็บข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยการให้ผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง จนได้จำนวนครบตามสัดส่วนที่กำหนดไว้ รวบรวมแบบสอบถามที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม โดยแบบสอบถามต้องมีข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ทั้ง 296 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 และนำแบบสอบถามทั้งหมดมาจัดระเบียบข้อมูล ลงรหัส ทำการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test Independent F-test แบบการวิเคราะห์ความแปรปรวน ทางเดียว (One -Way Analysis of Variance: ANOVA)

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาตามขั้นตอนการศึกษา ปรากฏผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งแบ่งเป็น 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศ และปฏิสัมพันธ์ ด้านการบริหารจัดการ โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) มีรายละเอียดดังตาราง 1

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย โดยภาพรวม

สภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ 5 ด้าน	$\bar{X}$	S.D	การแปลผล
1. ด้านกายภาพ	3.21	1.00	ปานกลาง
2. ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต	3.12	1.49	ปานกลาง
3. ด้านการเรียนการสอน	4.09	1.02	มาก
4. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์	3.63	1.46	มาก
5. ด้านการบริหารจัดการ	2.28	1.56	น้อย
รวม	3.27	1.46	ปานกลาง

จากตาราง 1 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$, S.D = 1.46) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.09$, S.D = 1.09) รองลงมา คือ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ($\bar{X} = 3.63$, S.D = 1.46) ด้านกายภาพ ($\bar{X} = 3.21$, S.D = 1.00) ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ($\bar{X} = 3.12$, S.D = 1.49) และน้อยที่สุด คือ ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X} = 2.28$, S.D = 1.56)

2. ผลการเปรียบเทียบสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ และขนาด โรงเรียนโดยการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที ดังตาราง 2-3

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของ โรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน จำแนกตาม ตำแหน่งหน้าที่

สภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ 5 ด้าน	ผู้บริหารสถานศึกษา			ครูผู้สอน			t
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	
1. ด้านกายภาพ	2.99	1.13	ปานกลาง	3.24	0.98	ปานกลาง	-3.71**
2. ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต	3.00	1.50	ปานกลาง	3.13	1.49	ปานกลาง	-1.57
3. ด้านการเรียนการสอน	3.95	1.26	มาก	4.11	0.98	มาก	-2.18**
4. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์	3.26	1.66	ปานกลาง	3.65	1.44	มาก	-1.90**
5. ด้านการบริหารจัดการ	2.18	1.59	น้อย	2.30	1.55	น้อย	-1.50
รวม	3.11	1.54	ปานกลาง	3.29	1.45	ปานกลาง	-3.24**

* $p < .05$, ** $p < .01$

จากตาราง 2 สภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาหนองคาย ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.11$ และ $\bar{X} = 3.29$) ผลการเปรียบเทียบสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของ โรงเรียนใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน จำแนกตามตำแหน่ง หน้าที่ โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านกายภาพ ด้านการ เรียนการสอน และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ มีความคิดเห็นความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้าน กิจกรรมพื้นฐานชีวิต และด้านการบริหารจัดการ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของ โรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตามขนาด โรงเรียน

สภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ 5 ด้าน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig
1. ด้านกายภาพ	ระหว่างกลุ่ม	3	5.861	1.954	4.491	.004**
	ภายในกลุ่ม	292	127.010	.435		
	รวม	295	132.871			
2. ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต	ระหว่างกลุ่ม	3	.650	.217	.770	.511
	ภายในกลุ่ม	292	82.176	.281		
	รวม	295	82.826			
3. ด้านการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	3	4.075	1.358	1.485	.219
	ภายในกลุ่ม	292	267.075	.915		
	รวม	295	271.150			
4. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์	ระหว่างกลุ่ม	3	2.549	.850	1.465	.224
	ภายในกลุ่ม	292	169.385	.580		
	รวม	295	171.934			

ตาราง 3 (ต่อ)

สภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ 5 ด้าน	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig
5. ด้านการบริหารจัดการ	ระหว่างกลุ่ม	3	.538	.179	1.380	.249
	ภายในกลุ่ม	292	37.931	.130		
	รวม	295	38.469			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	3	1.732	.577	1.677	.172
	ภายในกลุ่ม	292	100.539	.344		
	รวม	295	102.271			

จากตาราง 3 ผลการทดสอบความแตกต่าง สภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย พิจารณาเป็นรายด้าน จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) พบว่า โดยภาพรวมผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่อยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่อยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นด้านกายภาพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพบความแตกต่างดังกล่าว จึงทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ของความคิดเห็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ด้านกายภาพ พิจารณาเป็นรายด้านโดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Test) ปรากฏผลดังการทดสอบดังตาราง 4

ตาราง 4 ผลทดสอบความแตกต่างรายคู่สภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ด้านกายภาพ โดยจำแนกตามขนาดของโรงเรียน ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ (Scheffe's Test)

ขนาดโรงเรียน	ขนาดใหญ่พิเศษ ($\bar{X} = 3.20$)	ขนาดใหญ่ ($\bar{X} = 3.31$)	ขนาดเล็ก ($\bar{X} = 3.86$)
ขนาดกลาง ($\bar{X} = 3.17$)	.03	.14	.69*
ขนาดใหญ่พิเศษ ($\bar{X} = 3.20$)	-	.11	.66*
ขนาดใหญ่ ($\bar{X} = 3.31$)	-	-	.55
ขนาดเล็ก ($\bar{X} = 3.86$)	-	-	-

* $P < .05$

จากตาราง 4 ผลการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's Test) พิจารณาในด้านกายภาพ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่อยู่ในโรงเรียนขนาดกลางกับโรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษกับขนาดเล็ก มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่อยู่ในโรงเรียนขนาดกลางกับโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลางกับโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษกับโรงเรียนขนาดใหญ่ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมาก ได้แก่ ด้านการเรียนการสอน รองลงมา คือ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อย คือ ด้านการบริหารจัดการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส COVID-19 ส่งผลให้การดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนให้คณะครู นักเรียนและบุคลากรของโรงเรียน ไม่มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นและปฏิบัติงานจนประสบผลสำเร็จร่วมกันโดยใช้กิจกรรม ขาดการปฏิบัติธรรมเจริญปัญญา ทั้งครู นักเรียนและบุคลากรภายในโรงเรียน การจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการหรือสอดแทรกพุทธธรรมตามหลักไตรสิกขาควรปรับปรุงพัฒนา และการขาดแคลนพระ วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาให้ความรู้อย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารและครูขาดการประสานงานดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรม

ร่วมกันระหว่างบ้าน วัด ชุมชน ไม่สม่ำเสมอ ผู้บริหารและครู ดำเนินชีวิตแบบพุ่มเฟิย ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข ไม่ค่อยได้ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาการอบรมปฏิบัติธรรมในสถานศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สภาพปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564, หน้า 19) จากการรายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2562–2564 ที่ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้การศึกษาไทยต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนในช่วงเวลาวิกฤตินี้จากการเรียนในห้องเรียนเป็นการเรียนในรูปแบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมและการเรียนการสอนแบบออนไลน์ในทุกระดับของการศึกษา ถือว่าเป็นการทำลายต่อระบบการศึกษาของประเทศไทยอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิรารัตน์ อินมณเฑียร (2562 หน้า 64-66) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 3 ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสภาพปัญหา การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต รองลงมา คือ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน และน้อยที่สุด คือ ด้านการบริหารจัดการ และสอดคล้องกับ แมคมุลลิน (McMullen, 1985, p. 616-A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวินัยและระบบการ จัดการที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตเมือง เพื่อเน้นการพัฒนาวัยรุ่น พบว่า ปัญหาทางวินัยส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการจัดกิจกรรมและการบริหารจัดการของโรงเรียนเพราะนักเรียนต้องการสิ่งแวดล้อมที่ดียืดหยุ่นได้ต้องการให้โรงเรียนสนใจเอาใจใส่โรงเรียนจัดระบบอย่างมีประสิทธิภาพโดยฝึกครูให้มีการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีในการเรียนการสอน สร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นภายในโรงเรียน กำหนดความรับผิดชอบต่อปัญหาโดยการให้คำปรึกษา กำหนดแนวทางของพฤติกรรม หรือ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ กำหนดให้นักเรียนหยุดพักการเรียนชั่วคราวเพื่อวางแผนพัฒนาผู้ทำผิดบ่อย ๆ แต่ละคนเป็นอย่างดีและให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมรับรู้และเกี่ยวข้องในการรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน

2. ผลการเปรียบเทียบสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ และขนาดของโรงเรียน พบว่า

2.1 ผลการเปรียบเทียบสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .01 แต่เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ มีความคิดเห็นความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .01 ส่วนด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต และด้านการบริหารจัดการมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ ปรัชญา เจริญชีพ (2562, หน้า 86-90) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนสตรีวิทยา 2 ในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ ตามความคิดเห็นของครูอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูกับนักเรียนต่อประสิทธิภาพของการบริหารจัดการตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นด้านกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการจัดลักษณะทางกายภาพโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการพัฒนาครู และคุณลักษณะครูโรงเรียนวิถีพุทธไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการก่อกลุ่สัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ จิรารัตน์ อินมณเฑียร (2562 หน้า 64-66) ได้ศึกษา ผลเปรียบเทียบสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนตามความคิดเห็นของข้าราชการครู พนักงานราชการและครูอัตราจ้าง พบว่า ตำแหน่งและประสบการณ์การทำงานไม่มีความแตกต่างกัน

2.2 ผลการเปรียบเทียบสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้านพบว่า โดยภาพรวมผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่อยู่ในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีความเห็นต่อปัญหาการดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่อยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นด้านกายภาพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่อยู่ในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่อยู่ในโรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก มีบุคลากรทางการศึกษาน้อยกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ มีวัฒนธรรมโรงเรียนที่มีความหลากหลายของบุคลากร จึงเป็นสาเหตุทำให้มีปัญหาในด้านกายภาพโดยเฉพาะการจัดสร้างศาลาพระพุทธรูปหรือหอพระประจำโรงเรียนที่เห็นได้เด่นชัด การมอบหมายผู้รับผิดชอบดูแลรักษาความสะอาด ของสถานที่บริเวณโรงเรียน อาคารเรียนให้มีความสะอาด มีระเบียบเรียบร้อยอย่างสม่ำเสมอ การจัดมุมตกแต่งบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติและใกล้ชิด

ธรรมชาติที่เอื้อต่อเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้เสียงตามสายเปิดเพลงสวดแทรกคุณธรรม และบทความด้านพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริม สมาธิและประเทืองปัญญาแก่ทุกคนที่ได้ยิน ซึ่งเป็นการดำเนินการที่จะช่วยส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ความมีวินัยให้แก่ผู้เรียน สอดคล้องผลการวิจัยของ แมคมุลลิน (McMullen, 1985, p. 616-A) พบว่า ปัญหาทางวินัยส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการจัดกิจกรรมและการบริหาร จัดการของโรงเรียน เพราะนักเรียนต้องการสิ่งแวดล้อมที่ดียืดหยุ่นได้ต้องการให้โรงเรียนสนใจเอาใจใส่นักเรียน และมีระเบียบวินัย ผลการวิจัยสนับสนุนให้โรงเรียนจัดระบบอย่างมีประสิทธิภาพโดย ผูกครูให้มีการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีในการเรียนการสอน สร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นภายในโรงเรียน กำหนดความรับผิดชอบต่อปัญหาโดยการให้คำปรึกษา สอดคล้องกับ จเด็จ ทัศนวงศ์ (2560 หน้า 145-146) ที่ว่าสภาพปัจจุบันและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิพุทธของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โรงเรียนรักษาสภาพด้านกายภาพให้คงอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ แต่ยังไม่พัฒนาสิ่งที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้น จัดกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต เป็นภาพรวมของทั้งสถานศึกษา มีเพียงบางโรงเรียนที่ดำเนินการได้ครบและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง การเรียนการสอนมีการบูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และในกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ขาดการนิเทศ ติดตาม มีกิจกรรมส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้และพัฒนาไตรสิกขา วัฒนธรรมแสงปัญญามีการดำเนินการแต่ไม่ต่อเนื่อง ส่วนการบริหารจัดการต้องอาศัยชุมชนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียนในทุก ๆ ด้านและความร่วมมือจากทุกฝ่าย และสอดคล้องกับ ปรัชญา เจริญชีพ (2562 หน้า 86-90) พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูกับนักเรียนต่อประสิทธิผลของการบริหารจัดการตามแนวโรงเรียนวิสุทธิพุทธ พบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นด้านกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนวิสุทธิพุทธ ด้านการจัดลักษณะทางกายภาพโรงเรียนวิสุทธิพุทธ และด้านการพัฒนาครู และคุณลักษณะครูโรงเรียนวิสุทธิพุทธไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิสุทธิพุทธ และชุมชน ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ จินดาพร เจริญธรรม (2559 หน้า 95-100) ได้ศึกษาวัฒนธรรมโรงเรียนที่ส่งผลต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิพุทธ พบว่า วัฒนธรรมโรงเรียนอยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมุ่งมั่นประสงค์ ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน ความหลากหลายของ บุคลากร ความเอื้ออาทร การยอมรับ ความมีคุณภาพ ความไว้วางใจ การมอบอำนาจ และการตัดสินใจ การดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิพุทธอยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ กิจกรรมพื้นฐานชีวิต การบริหารจัดการกายภาพ การเรียนการสอน และบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ วัฒนธรรมโรงเรียนประกอบด้วย ความหลากหลายของ บุคลากร การมอบอำนาจและ ความซื่อสัตย์ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิพุทธโดยรวมกันทำนวยได้ร้อยละ 43.20 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

สภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิสุทธิพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย จากการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผู้ศึกษาของเสนอแนะ ด้านที่มีปัญหามาก จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนการสอน และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ดังนี้

1.1 ด้านการเรียนการสอน ควรมีการดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่บูรณาการพุทธธรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนได้ทั้งความรู้และคุณธรรม โดยให้นำหลักธรรมเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันและการจัดบรรยากาศขณะดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ให้ครูและนักเรียนมีความสุขกับการเรียนรู้ มีความรัก ความเมตตา และเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน

1.2 ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้ส่งเสริมการแสวงหาปัญหา และพัฒนาตามหลักไตรสิกขา มีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีบรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส ต่อกันและกัน มีความเมตตากรุณาและ ลด ละ เลิก อบายมุข ผู้บริหารและครูเป็นต้นแบบที่ดีที่มีความศรัทธาในหลักธรรมพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง และเป็นผู้นำในการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำความดี

1.3 โรงเรียนควรจัดทำโครงการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยการจัดอบรมพัฒนา สัมมนาให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิพุทธ หรือโดยการนำคณะครูไปศึกษาดูงานจากโรงเรียนวิสุทธิพุทธต้นแบบ เพื่อสร้างศรัทธาและความพอใจให้ครูผู้สอนเข้ามาเป็นแนวร่วมในการพัฒนาด้วยความจริงใจใฝ่สัมฤทธิ์

1.4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มอบหมายให้กลุ่มนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล หรือกลุ่มงานที่รับผิดชอบดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติ โครงการส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาโรงเรียนวิสุทธิพุทธ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยหรือองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิพุทธ

2.2 ควรศึกษาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย

2.3 ควรศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อให้ทราบข้อมูลการมีส่วนร่วมของชุมชนและนำมาวางแผนพัฒนาการดำเนินงานต่อไป

2.4 ควรทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ กรณีศึกษาโรงเรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการวางแผน ปรับปรุงและพัฒนาที่สอดคล้องกับปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2549). นโยบายสำคัญของกระทรวงศึกษาธิการ “คุณธรรม นำความรู้”. เข้าถึงได้จาก <http://www.moe.go.th/websm/news>. 5 มกราคม 2565.
- กลุ่มนโยบายและแผน. (2564). แผนปฏิบัตินโยบาย ประจำปี พ.ศ. 2565. หนองคาย: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย.
- จเด็จ ทศวงษา. (2560). การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3. ปริญญาโท พ.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จิรารัตน์ อินถมเกียรติ. (2562). สภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3. สารนิพนธ์ ค.ม. หาดใหญ่: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- จินดาพร เจริญธรรม. (2559). วัฒนธรรมโรงเรียนที่ส่งผลต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8. วิทยานิพนธ์ ค.ม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ประเวศ วะสี. (2550). ระบบการเรียนรู้ใหม่ไปให้พ้นวิกฤตแห่งยุคสมัย. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- ปัญจนาว วรพัฒนชัย. (2563). พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของสังคม. เข้าถึงได้จาก <file:///C:/Users/ACER/Downloads/beejournal.pdf>. 5 มกราคม 2565.
- ปรัชญา เจริญชีพ. (2561). ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนสตรีวิทยา 2 ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- พระธรรมปิฎก. (2541). การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยั่งยืน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน) และเกษม แสงนนท์. (2562). คู่มือการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยูนิเซฟ. (2564). พันธกิจประเทศไทย : พื้นฟู การศึกษา ปีการศึกษา 2564. เข้าถึงได้จาก <https://www.unicef.org/thailand/media/8146>. 12 มกราคม 2565.
- รัชกุล ปฐมทศพร. (2547). ศิล สมาธิ ปัญญา ทางสู่ชีวิตงามในโรงเรียนวิถีพุทธ. *สานปฏิรูป*, 7(75), 20-23.
- วชิรตล คำศิริรักษ์. (2565). รายงานผลการกำกับ ติดตามและนิเทศการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธประจำปีการศึกษา 2564. หนองคาย: กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). รายงานผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการในการระดมสรรพกำลังเพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). รายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2562-2564. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- อรอุมา รัตนบรรณกิจ. (2564). ผลกระทบทางด้านสุขภาพจิตจากวิกฤตการระบาดของโรคอุบัติใหม่โควิด-19. เข้าถึงได้จาก https://www.senate.go.th/view/1Digital_Media_Data/TH-TH. 10 มกราคม 2565.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607- 610.